

Politik Bilim

Teknolojideki Açığımız Kültür Açığımızdır (2)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

“Bir miktar kil alıp ona ...küçük bir figür, bir fincan ...şeklini vermek, ilk bakışta, dünyanın en doğal şeyymiş gibi gelir. Sanırsınız ki, biz bu şekilleri doğadan alıyoruz. Elbette öyle değil. Bu şekilleri üreten insanın kendisidir; bunlar, insan yapısı şekillerdir. Çanak, avucunu çukurlaştırarak tutan insanın, bu sırada elinin aldığı şekli yansıtır ...insanın elinin şekil verme eylemini yansıtır.”

Jacob Bronowski (**İnsanın Yükselişi**)

Geçen hafta Friedel’a atfen sözünü ettiğim ‘**iyileştirme kültürü**’nün oluşum süreci insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Herhâlde başlangıçta bu oluşuma yolu açan, içgüdüsel arayışlar ve rastlantısal buluşların yarattığı deneyim birikimleri olmuştur. Bu birikim sürecini anlatabilmek için, Bronowski’dan esinlenerek şöyle bir örnek kurgulanabilir: İlk insanlar su gereksinimlerini buldukları su kaynaklarından en doğal biçimiyle karşılarken, muhtemelen içlerinden biri bir gün rastlantısal olarak avucunun su içmesini kolaylaştırabileceğinin farkına varmış ve zamanla avuç içini daha iyi kullanabilmenin tekniğini geliştirmiştir. Başka insanlar da ondan bunu görerek aynı tekniği kullanmaya başlamışlar ve belki de günün birinde, aralarından başka biri iki avucunu yan yana getirerek daha kolay, daha bol su içebileceğini keşfetmiştir.

Belki çok daha sonraları bir başkası da, ıslak kile kendi avuç içinin şeklini verip kurutarak su içmeye yarayacak bir çanak yapmış ve bununla suyunu çok daha kolay içebileceğini, üstelik suyun kaynağından alınıp başka bir yere taşınabileceğini görmüştür. Böylece, başlangıçta içgüdüsel ve bireysel düzeyde olan bu tür arayış ve buluşlar bir arada yaşayan insanlarca birbirinden görerek öğrenilip benzeri pratikler yaygınlaştıkça, ‘daha kolaya ve daha çoğa’ erişebilme arayış ve çabası topluluğa mal olmuş; topluluğun deneyim birikimi / kültürü hâline gelmeye başlamıştır.

Elbette bu birikim süreci, başlangıçta çok uzun zaman dilimlerini almıştır. Ama o aşamada dahi böylesi bir kültürün toplulukta yerleşmesini ve sürüp gitmesini sağlayan, ‘daha kolaya ve daha çoğa’ erişmenin mümkün olduğunun görülmesi, o pratiğin edinilmesidir. O kültür, dıştan bakan bir göz için, tam anlamıyla, kendi doğal şartlarında ve kendiliğinden gelişen bir **yaratıcılık**, **yenilikçilik** kültürü; bir **geliştirme** kültürüdür. İlk başlarda, insanlar, elbette yenilik olsun ya da yaratıcılık olsun diye yola çıkmamışlardır; onları iten güç, ‘daha kolaya, daha çoğa ve giderek de daha iyiye’ erişme arayışıdır. Ama bu erişim denemeleri arttıkça, sonuçta elbette, bunun yolunun bir şeyleri değiştirebilmekten geçtiğini de öğrenmişlerdir. Kullandıkları aletler, kaplar ve silâhlardaki uzun zaman dilimlerine yayılmış, küçük küçük (*‘incremental’*) değişikliklerin hâsılası olan gelişmeler, sonuç itibâriyle edindikleri bu kültürün sonucu olsa gerektir.

İlk insanların daha ziyade günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik uğraşları kapsamında şekillenen ‘daha kolaya ve daha çoğa’ erişme güdüleri, zaman içinde, günlük ihtiyacın karşılanmasının ötesine geçip, daha uzun vâdeli olarak yaşamını güvence altına alma, verilen uğraş sonucu elde edilen faydayı giderek büyütme güdüsüne dönüşmüştür. Bu dönüşümde, yine Friedel’in işaret ettiği gibi, insanların zaman zaman “[yaşadıkları] çevreden tatminsizlik duymalarının” da önemli bir etken olduğu söylenebilir. Yaşam çevreleriyle, sahip olduklarıyla yetinmeyen insanlar da hiç kuşkusuz daha iyi bir yaşam arayışına yönelebilirler. Bu yönelimler de doğal olarak bir şeyleri geliştirme arayışını, yaratıcılığı, yenilikçiliği geliştirir. Böyle olmanın gerekliliğini de zâten kendi deneyimleriyle ya da başkalarından görerek öğrenirler. Bu yöndeki bireysel deneyimlerin, toplumun ortak deneyimi hâline gelerek kuşaktan kuşağa da aktarılabilirdiği, diğer bir deyişle bir kültür

birikimine dönüştüğü toplumlar, diğerlerinden daha önce gelişme yoluna girmişlerdir. Gelecek hafta konumuz, toplumlar arasındaki bu kültür ve gelişme farklılaşması olacak...

CBT. 23 Mart 2012